



Sygn. akt II NSNc 82/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Grzegorz Swaczyna (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Miasta Stołecznego Warszawy

przeciwko D. B., R. B. i S. B.

o opróżnienie lokalu

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 13 kwietnia 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 16 czerwca 2015 r., sygn. I C 393/15:

- 1. uchyla punkt II zaskarżonego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 16 czerwca 2015 r., sygn. I C 393/15, tj. w zakresie dotyczącym R. B. i D. B. i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Pismem z 23 stycznia 2021 r. Rzecznik Prawa Obywatelskich wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie (dalej również: „Sąd Rejonowy”) z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15 w zakresie punkt II sentencji, odnoszącego się do R. B. i D. B. (dalej również: „Pozwani”).

Rzecznik Prawa Obywatelskich na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 627 z późn. zm.) w zw. z art. 89 § 1 i § 2 oraz art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904 z późn. zm., dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżonemu wyrokowi zaocznemu Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15 zarzucił rażące naruszenie prawa, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na naruszeniu:

1. art. 15 ust. 4 w zw. z art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 172, dalej: „ustawa o ochronie praw lokatorów”), polegające na tym, że Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie wbrew jednoznacznej dyspozycji tego przepisu (przed wydaniem wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego) nie przeprowadził obligatoryjnego postępowania dowodowego celem ustalenia sytuacji osobistej i majątkowej Pozwanych, a w konsekwencji ustalił, że R. B. (osobie z niepełnosprawnością) i D. B. nie przysługuje uprawnienie do lokalu socjalnego;
2. art. 14 ust. 3 w zw. z art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów, polegające na zaniechaniu ustalenia z urzędu, czy po stronie Pozwanych zachodzą przesłanki do przyznania lokalu socjalnego, a mimo to orzekł, że R. B. nie przysługuje uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego w sytuacji, gdy był on w chwili wyrokowania osobą z niepełnosprawnością i należał do kręgu osób, wobec których sąd miał obowiązek w wyroku eksmisyjnym przyznać uprawnienie do lokalu socjalnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN zaskarżonemu wyrokowi zarzucił w świetle powyższego naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, a to art. 75 ust. 1 Konstytucji RP i określonego w nim obowiązku przeciwdziałania bezdomności i konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił także naruszenie wyrażonej przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zasady prawa do sądu, poprzez zaniechanie z urzędu wdrożenia czynności z zakresu postępowania dowodowego, które Sąd ten miał obowiązek przeprowadzić, aby ustalić czy eksmisja nie dotyczy osób, którym powinien zostać przyznany lokal socjalny.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wszystkie wskazane istotne uchybienia procesowe doprowadziły do wydania przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy wyroku zaocznego z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15, stwierdzającego brak po stronie R. B. uprawnienia do lokalu socjalnego. Tym samym jako osoba legitymująca się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, należąca do grupy szczególnie chronionej na gruncie polskiego prawa przed eksmisją i jednocześnie bezrobotna, został pozbawiony ochrony przed bezdomnością. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zaniechanie rozważenia tych okoliczności niewątpliwie podważyło zaufanie do organów państwa i stanowionego przez nie prawa.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 115 § 2 w zw. art. 91 § 1 u.SN Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15 w części dotyczącej punktu II sentencji w zakresie odnoszącym się do R. B. i D. B. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jednocześnie o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z kopii załączonych do skargi nadzwyczajnej dokumentów, tj. uwierzytelnionej kopii pisma pełnomocnika wnioskodawców, kopii orzeczenia Zespołu ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności nr [...] z 20 stycznia 2014 r. oraz kopii zaświadczenia wydanego przez Urząd Pracy m. W. z 16

sierpnia 2018 r. o statusie osoby bezrobotnej od dnia 21 maja 2012 r., bez prawa do zasiłku.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił dotychczasowy przebieg postępowania i wskazał, że w stanie faktycznym niniejszej sprawy Miasto Stołeczne Warszawa Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy [...] m.st. Warszawy (dalej również: „Powód”), reprezentowane przez radcę prawnego K. I. pozwem z 30 grudnia 2014 r. (wpływ do Sądu Rejonowego 9 lutego 2015 r.) wystąpiło z żądaniem nakazania D. B., R. B., S. B. oraz N. B. opuszczenie i opróżnienia lokalu mieszkalnego nr [...] położonego w W. przy ul. [...] oraz wydania go Powodowi. W pozwie wniesiono jednocześnie o rozpatrzenie sprawy również pod nieobecność Powoda i wydanie wyroku zaocznego w warunkach przewidzianych w art. 339 § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że lokal nr [...] położony w budynku przy ul. [...] w W. był przedmiotem umowy najmu z 21 kwietnia 1997 r. pomiędzy Pozwanymi jako najemcami i Powodem. Na podstawie umowy Pozwani zobowiązani byli do uiszczania czynszu oraz opłat związanych z eksploatacją. Opłaty czynszowe nie były regularnie uiszczane, a zadłużenie narastało (na dowód przedstawiono dołączoną do pozwu umowę najmu lokalu z 21 kwietnia 1997 r., oświadczenie osoby zajmującej lokal i kartę lokalu). Wobec zalegania z opłatami za trzy pełne okresy rozliczeniowe, pismem z 30 czerwca 2014 r. Powód wysłał do Pozwanych ostateczne wezwanie do zapłaty z uprzedzeniem o zamiarze wypowiedzenia umowy najmu. Ostatecznie przedmiotowa umowa została wypowiedziana pismem z 2 września 2014 r. Po upływie wyznaczonego terminu Pozwani nie opróżnili i dobrowolnie nie wydali przedmiotowego lokalu. To skutkowało wniesieniem pozwu z żądaniem ich eksmisji.

Sąd Rejonowy, zarządzeniem z 12 marca 2015 r. wyznaczył termin rozprawy na dzień 16 czerwca 2015 r., zobowiązując Pozwanych do osobistego stawienia się celem przesłuchania pod rygorem pominięcia tego dowodu. Pozwani zostali nadto wezwani do wskazania, czy którekolwiek z nich jest osobą posiadającą status bezrobotnego, rencisty albo emeryta spełniającego kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej, osobą obłożenie chorą, niepełnosprawną w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy

społecznej (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 2268 z późn. zm.), sprawującą opiekę i wspólnie zamieszkałą z osobą niepełnosprawną, osobą sprawującą opiekę nad małoletnim wspólnie z nim zamieszkałą lub jest w ciąży do wykazania powyższego stosowymi dokumentami (z odpisami dla strony przeciwnej) oraz przytoczenia własnych twierdzeń odnośnie treści pozwu i dowodów na ich poparcie w terminie miesięcznym pod rygorem pominięcia później zgłoszonych twierdzeń i dowodów. W wykonaniu zarządzenia, pismami z 19 marca 2015 r. skierowano wezwania do Pozwanych, jednakże wszystkie przesyłki pocztowe, dwukrotnie awizowane wróciły do Sądu Rejonowego z adnotacją „nie odebrano w terminie”.

W dniu 16 czerwca 2015 r. odbyła się rozprawa, na którą Pozwani nie stawili się. W stosunku do Pozwanych wydany został wyrok zaoczny, w którym Sąd Rejonowy nakazał im opuszczenie, opróżnienie i wydanie Powodowi lokalu nr [...] położonego w W. przy ul. [...] oraz ustalił, że nieprzysługuje im uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego. Sąd ten zasądził nadto od Pozwanych na rzecz Powoda solidarnie kwotę 320 zł (trzysta dwadzieścia) złotych tytułem kosztów procesu, w tym kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Pismem z 28 sierpnia 2019 r. adwokat P. K. reprezentując Pozwanych zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15 ze względu na jego sprzeczność z zasadami słuszności i współżycia społecznego oraz możliwość naruszenia praw i wolności obywatelskich. We wniosku pełnomocnik Pozwanych wskazał, że obecnie nie pozostały im żadne środki umożliwiające dalszą obronę przed eksmisją, jak również szanse na pozyskanie lokalu socjalnego. Ponadto są oni osobami z problemami zdrowotnymi i pomimo braku ważnego orzeczenia R. B. jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym (był nią podczas wydawania skarżonego wyroku). Pełnomocnik Pozwanych wskazał nadto, że wraz z niepełnosprawnością R. B. pozostawał bezrobotny i nie przysługuje mu prawo do zasiłku. Pełnomocnik Pozwanych stwierdził nadto, że postanowieniem z 14 marca 2018 r. została ogłoszona upadłość konsumencka w stosunku do R. B., natomiast 13 kwietnia 2018 r. w stosunku do D. B.. Powyższe zdaniem

pełnomocnika Pozwanych wskazuje, że *de facto* są oni osobami zagubionymi, ciężko doświadczonymi życiowo (samobójcza śmierć córki N. B.), pozostającymi w biedzie i na progu bezdomności, jednakże państwo prawa nie powinno dopuszczać do tak drastycznych przypadków obchodzenia się z obywatelami w trudnej sytuacji. Tego rodzaju wyrok w stosunku do osób o przedstawionej charakterystyce nie ma racji bytu, a postępowanie powinno zostać przeprowadzone ponownie z uwzględnieniem cech i sytuacji życiowej Pozwanych. Ponadto, z informacji uzyskanych przez Biuro Rzecznika Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym [...] w W. wynika, że w 20 grudnia 2016 r. w celu wykonania eksmisji Pozwanych wszczęte zostało postępowanie egzekucyjne w sprawie Km [...]. Postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z 21 marca 2017 r., II C [...] w przedmiocie zabezpieczenia powództwa zawieszono zostało postępowanie egzekucyjne prowadzone pod sygn. KM [...] w stosunku do Pozwanego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w dalszej części uzasadnienia skargi nadzwyczajnej wykazał przyczyny wystąpienia z tym środkiem zaskarżenia szczegółowo precyzując przesłankę ogólną, wynikającą z art. 89 § 1 u.SN oraz przesłanki szczególne, stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, na skutek oczywistych i rażących uchybień Sądu Rejonowego doszło do wydania wadliwego wyroku, który pozostaje w ewidentnej i rażącej sprzeczności z obowiązującym prawem. Jego funkcjonowanie w obrocie prawnym godzi nie tylko w powagę wymiaru sprawiedliwości, ale również w konstytucyjne zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, Pozwani z całą pewnością zostali zobowiązani do opuszczenia mieszkania bez prawa do lokalu socjalnego, który prawdopodobnie im się należy i który gwarantowałby im ochronę przed bezdomnością. Sprawa dotyczy najbardziej elementarnych praw człowieka, dotyczy poczucia własnej godności, bezpieczeństwa i stabilizacji, jakie zapewnia tylko posiadanie miejsca zamieszkania. W tych okolicznościach wniesienie skargi nadzwyczajnej okazało się konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, z klauzuli demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady

sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP) wynika m. in. że wyroki sądowe powinny być sprawiedliwe. Zaskarżony wyrok stanowi przykład orzeczenia rażąco niesprawiedliwego, łamiącego elementarne standardy demokratycznego państwa prawnego, co przemawia za odstąpieniem w tym wypadku od zasady stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych. Nie można bowiem bronić stabilności orzeczenia, które wskutek naruszenia sprawiedliwości proceduralnej, pozbawia pozwanego należytej ochrony prawnej i godnych warunków mieszkaniowych, jaką na gruncie Konstytucji RP i ustawodawstwa przysługuje osobie z niepełnosprawnością, pozostającej od lat w kryzysie bezrobocia. Tylko wskutek uchylenia wyroku w zaskarżonej części możliwe będzie przeprowadzenie przez sąd zaniechanego postępowania dowodowego i ustalenie, że R. B. służy prawo do lokalu socjalnego. Tym samym, w wyniku orzeczonej eksmisji z zajmowanego mieszkania, nie zostaną oni pozbawieni ochrony przed bezdomnością i zapewnione zostanie im inne schronienie. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że spełnione zostały przesłanki skorzystania w mniejszej sprawie z instytucji skargi nadzwyczajnej, której głównym celem jest umożliwienie przywrócenia elementarnego ładu prawnego zgodnego z zasadą demokratycznego państwa prawnego.

Miasto stołeczne Warszawa Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy [...] m.st. Warszawy pismem z 17 marca 2021 r. będącego odpowiedzią na skargę nadzwyczajną wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od Pozwanych na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dopuszczalność wniesienia skargi nadzwyczajnej uwarunkowana jest spełnieniem szeregu przesłanek ustawowych, które w literaturze dzieli się na przesłanki materialne i formalne. Wśród przesłanek materialnych wyróżnia się ogólne, które muszą stanowić podstawę każdej skargi nadzwyczajnej, oraz szczególne, spośród których przynajmniej jedna powinna być podstawą danej skargi nadzwyczajnej (K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*,

Warszawa 2018, s. 460).

Materialna przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej odnosi się do konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaś przesłanki szczególne – do naruszenia przez zaskarżone orzeczenie zasad lub wolności i prawa człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, rażącego naruszenia przez orzeczenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Przesłanki formalne odnoszą się do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi. Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojkowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Z kolei z art. 115 § 1 u.SN wynika, że skarga nadzwyczajna od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r., może być wniesiona w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Stosownie do art. 115 § 1a ustawy o SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed jej wejściem w życie, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Oznacza to, że skargi nadzwyczajne od orzeczeń, które uprawomocniły się przed 3 kwietnia 2018 r., mogą być wnoszone tylko przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich.

W przedmiotowej sprawie nie budzi wątpliwości legitymacja Rzecznika Praw Obywatelskich do wniesienia skargi nadzwyczajnej, dochowanie terminu na jej wniesienie i jej dopuszczalność z perspektywy ustawowych ograniczeń w zakresie przedmiotowym (art. 89 § 3 i art. 115 § 1 u.SN). Skarga nadzwyczajna została wniesiona 22 marca 2021 r., czyli w okresie 6 lat od wejścia w życie u.SN (tj. od 3 kwietnia 2018 r. do 3 kwietnia 2024 r.). Zaskarżone postanowienie zakończyło postępowanie w sprawie i uprawomocniło się po dniu 7 czerwca 2015 r. W sprawie brak jest podstaw do uchylenia orzeczenia bądź jego zmiany w trybie

innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Brak podstaw do skargi o wznowienie bądź o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przedmiotowe orzeczenie obecnie nie może być uchylone w innym trybie niż tylko poprzez wniesienie przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

Podstawą szczególną skargi nadzwyczajnej w przedmiotowej sprawie wskazaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich jest naruszenie, przez wyrok zaoczny Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 16 czerwca 2015 r., I C 393/15 odnoszący się do Pozwanych, w sposób rażący prawa, tj. art. 15 ust. 4 w zw. z art. 15 ust. 1 oraz art. 14 ust. 3 w zw. z art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów. Rażące naruszenie prawa znajduje podstawę w art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, zgodnie z którym skarga nadzwyczajna może być wniesiona, o ile orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Przesłanka ta jest zbliżona treściowo do jednej z podstaw skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. skargę kasacyjną strona może oprzeć na podstawie polegającej na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Przepis art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zawiera w stosunku do tego przepisu dwie różnice: wymóg rażącego naruszenia prawa oraz brak zawężenia podstawy jedynie do naruszenia prawa materialnego. Podstawą skargi nadzwyczajnej może być tylko rażące naruszenie prawa, przy czym może to być także naruszenie prawa procesowego. W obu przypadkach, a więc w skardze kasacyjnej i w skardze nadzwyczajnej, konieczne jest wykazanie, że naruszenie prawa nastąpiło przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie.

Wobec powyższego można dodać, że na gruncie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie polega na błędnym przyjęciu lub zaprzeczeniu związku, jaki zachodzi między faktem ustalonym w procesie a normą prawną [T. Ereciński, *Komentarz do art. 398(3) Kodeksu postępowania cywilnego* (w:) T. Ereciński (red.), J. Gudowski, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, tom III, Postępowanie rozpoznawcze, LEX 2016, pkt 15]. Polega ono na błędnym podciągnięciu konkretnego stanu faktycznego pod hipotezę normy prawnej (błąd subsumcji). Naruszenie prawa

materialnego w tej formie polegać może także na niezastosowaniu określonej normy prawnej do konkretnego stanu faktycznego, pomimo istnienia podstaw do dokonania subsumcji (wyrok Sądu Najwyższego z 3 lipca 1997 r., I CKN 179/97). Gdy ustalony w sprawie stan faktyczny, będący podstawą rozstrzygnięcia, nie odpowiada hipotezie zastosowanej normy prawnej, oznacza to, że doszło do naruszenia prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie (wadliwą subsumpcję) [postanowienie Sądu Najwyższego z 20 czerwca 1997 r., II CKN 246/97]. Takie rozumienie naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie może być odniesione do naruszenia, o którym mowa w art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN. Natomiast przez rażące naruszenie prawa należy rozumieć naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych. Naruszenie prawa „rażące” jest czym innym niż naruszenie prawa „oczywiste”, czyli widoczne dla przeciętnego prawnika *prima facie* bez konieczności wnikliwej analizy (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 marca 2019 r., V CSK 326/18). O rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia (A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, Prokuratura i Prawo 2018, nr 9, s. 51-85). Ustosunkowując się do tego argumentu, należy zwrócić uwagę, że ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19).

Nie ulega wątpliwości, że prawidłowe ustalenie komu przysługiwało prawo do lokalu socjalnego, dla porządku prawnego, zwłaszcza w zakresie ochrony praw lokatorów, ma istotne znaczenie. W orzecznictwie podkreśla się, że z art. 75 Konstytucji RP nie wynikają w sposób bezpośredni żadne prawa podmiotowe, ani roszczenia po stronie jednostki (tak np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 stycznia 2000 r., P 11/98, podobnie uchwała Sądu Najwyższego z 19 maja 2000 r., III CZP 4/00), jednakże lokatorom gwarantuje się ochronę ich praw (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 marca 2008 r., K 32/05).

Przepis art. 89 § 1 u.SN wymaga, aby korekta orzeczenia, która ma nastąpić w trybie postępowania zainicjowanego skargą nadzwyczajną, nie tylko wynikała ze stwierdzenia zaistnienia którejś z przesłanek z art. 89 § pkt 1-3 u.SN, ale wiązała się również z koniecznością zapewnienia stanu zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* ustawy o SN. Warunek ten ustawodawca formułuje w koniunkcji z realizacją przesłanek z art. 89 § 1 pkt 1-3 ustawy o SN. Z istoty i aksjologii demokratycznego państwa prawnego wynika m.in. zasada pewności, co do prawa i prawidłowości stosowania prawa przez organy państwa. Orzeczenia sądowe powinny być sprawiedliwe, wydane w oparciu o przepisy prawa, które są stosowane i zinterpretowane w sposób prawidłowy, a w końcu powinny odzwierciedlać zebrany i poprawnie oceniony materiał dowodowy.

Zgodnie z dyspozycją art. 14 ust. 3 ustawy o ochronie praw lokatorów, sąd z urzędu bada, czy zachodzą przesłanki do otrzymania lokalu socjalnego. Sąd Rejonowy, co prawda wzywał Pozwanych celem przesłuchania w charakterze stron pod rygorem pominięcia dowodu z ich zeznań, przy czym wezwania prawidłowo pozostawiono w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia wobec powtórnego awizowania, ale pominął okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego. Analiza materiałów postępowania sądowego oraz akt sądowych wskazują na niepełnosprawność R. B. i jego uprawnienie do pobierania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Sąd Rejonowy był więc zobowiązany do zweryfikowania, czy Pozwani wypełniają przesłanki określone w art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów. Istnienie okoliczności uprawniających do otrzymania lokalu socjalnego (wg wówczas obowiązującej terminologii) Sąd Rejonowy był obowiązany badać z urzędu w stosunku do każdego z pozwanych. Z pewnością Sąd Rejonowy w zaskarżonym wyroku nieprawidłowo dokonał subsumcji stanu faktycznego stwierdzając, że „przepis art. 14 ustawy nie nakłada na sąd obowiązku samodzielnego poszukiwania z urzędu nowych dowodów na okoliczność przysługiwania uprawnienia eksmitowanego do lokalu socjalnego, gdyż byłby to zbyt daleko idący wymóg biorąc pod uwagę kontradiktoryjny charakter postępowania cywilnego. Jeśli sąd w postępowaniu nie

dostrzeże okoliczności mających przemawiać za przyznaniem osobie eksmitowanej uprawnienia do lokalu socjalnego i pozwany także ich nie przedstawi, sąd może orzec o braku takiego uprawnienia” (s. 4 uzasadnienia).

Sąd Najwyższy nie przesądza w tym miejscu czy ocena wypełniania przez Pozwanych przesłanki możliwości zamieszkania w innym lokalu niż dotychczas używany, o której mowa w art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów (*in fine* tej jednostki redakcyjnej przepisu), mogła być w czasie wydania skarżonego wyroku dokonywana również przez pryzmat wyłącznie możliwości finansowej zapewnienia sobie samodzielnie przez lokatorów innego lokalu (np. w drodze nabycia mieszkania na własność lub wynajęcia na wolnym rynku). Ewentualny sposób interpretacji tego przepisu nie jest przedmiotem rozstrzygnięcia sądu w przedmiotowej sprawie (przepis ten uległ zresztą zmianie i w świetle jego obecnie obowiązującego brzmienia nie ma co do tego takich wątpliwości, które niewątpliwie mógłby pojawiać się w treści przepisu w wersji obowiązującej w chwili wydawania orzeczenia przez Sąd Rejonowy). Sąd jednakże, niezależnie od powyższego, powinien był wziąć uprzednio pod uwagę wypełnianie przez lokatorów okoliczności enumeratywnie określonych w art. 14 ust. 4 wspomnianej ustawy, a następnie dopiero określić (w razie wypełniania tych okoliczności i jednocześnie pomimo ich występowania), czy osoby te mogą zamieszkać w innym lokalu (w obecnie obowiązującej wersji ustawy wprost dodano: „lub ich sytuacja materialna pozwala na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych we własnym zakresie”), co dopiero uzasadniałoby nieprzyznanie prawa do lokalu socjalnego. Tym samym, zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza prawo i powinno zostać uchylone dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w pkt II sentencji w stosunku do R. B. i D. B. Rozpoznając ponownie sprawę zgodnie z obowiązującymi normami prawa, Sąd Rejonowy dokładnie zbada (działając także z urzędu) sytuację pozwanych lokatorów ustalając prawidłowo, czy i ewentualnie komu przysługuje uprawnienie do zawarcia umowy najmu socjalnego lokalu w świetle obowiązujących przepisów ustawy o ochronie praw lokatorów.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji postanowienia. O kosztach postępowania Sąd Najwyższy

rozstrzygnął zgodnie z zasadą określoną w art. 398¹⁸ k.p.c. stosowaną w postępowaniu skargowym z mocy art. 95 pkt 1 u.SN.

[SOP]

[a!]